

Γέροντας Σωφρόνιος, ὁ θεολόγος τῆς παγκοσμιότητος

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΑΝΤΖΑΡΙΔΗ*

Ὁ Ἀρχιμανδρίτης Σωφρόνιος (Σαχάρωφ) χαρακτηρίστηκε ὡς «θεολόγος τῆς ὑποστατικῆς ἀρχῆς», διότι παρουσίασε τὴν ὀρθόδοξη θεολογία μὲ κεντρικὸ ἄξονα τὴν ὑπόσταση, δηλαδή τὸ πρόσωπο, προβάλλοντας ἔτσι τὴν ἀλήθεια γιὰ τὸ ἀνθρώπινο πρόσωπο, πὺν βρέθηκε καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ βρίσκεται στὸ ἐπίκεντρο τῶν θεολογικῶν καὶ τῶν φιλοσοφικῶν συζητήσεων τῆς ἐποχῆς μας.

Ἐπίσης χαρακτηρίστηκε ὡς «θεολόγος τοῦ ἀκτίστου φωτός», ἐξαιτίας τοῦ πλήθους τῶν σχετικῶν ἐμπειριῶν πὺν εἶχε καὶ ὡς κάποιον βαθμὸ ἐκμυστηρεύθηκε μὲ τὰ ἐξάιρετα συγγράμματά του γιὰ τὴν στήριξη τῶν σύγχρονων πιστῶν. Ἄς σημειωθεῖ ὅτι ὁ πρῶτος θεολόγος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας πὺν ἔγραψε μὲ ἐνάργεια ἐμπειρίες τοῦ ἀκτίστου Φωτός μετὰ τὸν ἅγιο Συμεὼν τὸν Νέο Θεολόγο, εἶναι ὁ Γέροντας Σωφρόνιος.

Νομίζουμε ὅμως ὅτι θὰ μπορούσε κάλλιστα νὰ χαρακτηριθεῖ καὶ ὡς «θεολόγος τῆς παγκοσμιότητος». Τὸ φρόνημά του, ὁ βίος καὶ ἡ πολιτεία του, ἡ Μονὴ πὺν ἴδρυσε καὶ καθοδήγησε ὡς πνευματικὸς πατέρας, ἔχουν τὴν σφραγίδα τῆς αὐθεντικῆς παγκοσμιότητος. Μέσα στὴν ἀλλοτρίωση καὶ τὴν ἰσοπέδωση τῶν προσώπων πὺν προκαλεῖ καὶ προωθεῖ ἡ σύγχρονη παγκοσμιοποίηση προέβαλε μὲ τὴν διδασκαλία του καὶ ὑπέδειξε μὲ τὴν βιοτή του τὴν χριστιανικὴ παγκοσμιότητα, πὺν ἐπιδίωξαν καὶ ὀφείλουν νὰ ἐπιδιώκουν μὲ τὸ φρόνημα καὶ τὴν ζωὴ τους ὅλοι οἱ ἀληθινοὶ Χριστιανοί. Ἄλλωστε καὶ ἡ ὑποστατικὴ ἀρχή, ἡ ἀρχὴ δηλαδή τοῦ αὐθεντικοῦ προσώπου, εἶναι ποιοτικῶς ἰσοδύναμη μὲ τὴν ἀρχὴ τῆς παγκοσμιότητος.

Ἡ ὑποστατικὴ ἀρχή, πὺν προσεγγίζεται πρωτίστως σὲ βιωματικὸ ἐπίπεδο καὶ χαρακτηρίζεται ὀλόκληρη τὴν θεολογία τοῦ Γέροντα Σωφρονίου, ἀποτελεῖ τὸ θεμέλιο τῆς παγκοσμιότητός της. Ὁλόκληρη ἡ ἀνθρωπότητα, γράφει, «καλεῖται νὰ γίνεῖ ἓνας ἄνθρωπος κατ' εἰκόνα τῆς Τριαδικῆς Ἐνότητος»¹. Τὸ ἀπόλυτο

* Ὁ Γεώργιος Μαντζαρίδης εἶναι Ὁμότιμος Καθηγητὴς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Α.Π.Θ.

1. ΑΡΧΙΜ. ΣΩΦΡΟΝΙΟΥ (ΣΑΧΑΡΩΦ), *Ὁψόμεθα τὸν Θεὸν καθὼς ἐστὶ*, Ἔσσεξ Ἀγγλίας ὅ2010, σ. 289. Πρβλ. *Ἰω.* 10,30· 17,21.

Ἦν εἶναι ὑποστατικό. Καὶ ὁ ἄνθρωπος ὡς δημιουργήματα «κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν» τοῦ ἀπολύτου Ἦντος εἶναι καὶ ὀλοκληρώνεται ὡς ὑπόσταση στὸν βαθμὸ πού καθρεφτίζει μέσα του τὸ ἀπόλυτο Ἦν, τὸν Θεό. Τὸ ἰδιαίτερο γνώρισμα τοῦ ἀπολύτου Ἦντος εἶναι ἡ ἀγάπη². Καὶ τὸ ἀνθρώπινο πρόσωπο περιβάλλοντας μὲ ἀγάπη ὀλόκληρο τὸν κόσμο συνιστᾷ τὴν πρὸς τὰ ἔσω ἐνότητα τῶν πάντων. Στὴν ἀγάπη βρίσκει τὴν ὁμοίωσή του μὲ τὸν Θεὸ τῆς ἀγάπης³.

Ἡ παγκοσμιότητα δὲν ἀποτελεῖ γιὰ τὸν Γέροντα Σωφρόνιο οὐτοπικὴ ἰδέα ἀλλὰ δυναμικὴ πραγματικότητα πού βρίσκεται ριζωμένη στὸ ἀνθρώπινο εἶναι. «Ὅλοι μας εἴμαστε δημιουργήματα τοῦ Θεοῦ, ἀνήκουμε στὸ Δένδρο πού ὀνομάζεται Ἦνθρωπος, ἀνθρώπινο εἶναι»⁴. Ἡ δυναμικὴ αὐτὴ πραγματικότητα, πού προϋποθέτει τὴν ρήξη τοῦ ἀτομικοῦ καὶ τοῦ ὁμαδικοῦ ἐγωϊσμοῦ, ἐνεργοποιεῖται μὲ τὴν ὑπομονὴ καὶ τὴν ἄσκησι. Ἡ προοπτικὴ αὐτὴ διαφυλάσσεται στὸ μοναστικὸ κοινόβιο κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῶν *Πράξεων τῶν Ἀποστόλων*⁵. Ὁ πραγματικὸς κομμουνισμός, ἔλεγε ὁ Γέροντας Σωφρόνιος, «δόθηκε ἀπὸ τὸν Χριστὸ καὶ βιώθηκε στὴν ἀρχὴ ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν μὲ τὴν δωρεὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Θέλησαν νὰ τὸν ἀποκόψουν ἀπὸ τὸν Θεό, ἀλλὰ αὐτὸ εἶναι ἀδύνατο». Καὶ ὁ ἴδιος μάλιστα γνώριζε μὲ τὴν μακροχρόνια πείρα του ὅτι ἀκόμα καὶ στὰ μοναστήρια δὲν πραγματοποιεῖται πλήρως ὁ εὐαγγελικὸς «κομμουνισμός»⁶.

Παρὰ ταῦτα τὴν ἐμπειρικὴ ἐπαλήθευση τῆς ἀλήθειας τοῦ «εὐαγγελικοῦ κομμουνισμοῦ» ἀνέλαβε ὁ ἴδιος μὲ τὴν ἴδρυσή τῆς Ἱερᾶς Μονῆς του, καὶ μάλιστα μὲ μοναχοὺς διαφόρων ἐθνικοτήτων, στὸ Ἔσσεξ τῆς Ἀγγλίας, σὲ μία περιοχὴ ἀπόμακρη καὶ ἄσχετη μὲ τὴν Ὀρθοδοξίαν. Μερικοὶ ὑποστηρίζαν ὅτι τὸ ἐγχείρημά του ἔχει καθαρῶς οὐτοπικὸ χαρακτῆρα. Ἦλεγαν ὅτι «εἶναι ἀδύνατο νὰ ὑπερνήκησει κάποιος μέσα του τὸν ἐθνικισμό». Ἄλλὰ τότε θὰ εἶναι κατὰ τὸν Γέροντα ἀδύνατη ἢ ἐν Χριστῷ σωτηρία. «Ἦν εἶμαι ἐθνικιστὴς καὶ χριστιανὸς κατὰ τὴν πίστη, τότε ἐγκλωβίζω τὸν Χριστὸ στὴν ἔννοια τοῦ ἐθνικισμοῦ... μοῦ εἶναι ἀδύνατο νὰ ἀποδεχθῶ αὐτὴν τὴν κρίση... Ἡ μεγαλύτερη παρηγοριά μου εἶναι ὅτι, μολοντί εἴμαστε μιὰ μικρὴ ὁμάδα, προερχόμεστε ἀπὸ ἔντεκα ἐθني-

2. Βλ. Α΄ Ἰω. 4,8· 4,16.

3. Βλ. ΑΡΧΙΜ. ΣΩΦΡΟΝΙΟΥ, *Ἦνόμωθα τὸν Θεὸν καθὼς ἐστίν*, σ. 257.

4. Βλ. ΑΡΧΙΜ. ΣΩΦΡΟΝΙΟΥ, *Ὀικοδομώντας τὸν ναὸ τοῦ Θεοῦ μέσα μας καὶ στοὺς ἀδελφούς μας*, τόμ. Α΄, Ἔσσεξ Ἀγγλίας 2013, σ. 142.

5. Βλ. *Πράξ.* 2,42-47.

6. ΑΡΧΙΜ. ΣΩΦΡΟΝΙΟΥ, *Τὸ μυστήριον τῆς χριστιανικῆς ζωῆς*, Ἔσσεξ Ἀγγλίας 2011, σ. 382.

κόητες»⁷. Ἡ Μονή αὐτὴ ἐξακολουθεῖ νὰ ἀκμάζει ἐπὶ δύο καὶ πλέον δεκαετίες μετὰ τὴν ἐκδημία τοῦ ἰδρυτοῦ τῆς καὶ νὰ δημιουργεῖ πλούσιους πνευματικούς καρπούς ὀρθοδόξου θεολογίας καὶ ζωῆς.

Ὁ Γέροντας Σωφρόνιος γεννήθηκε τὸν Σεπτέμβριο τοῦ 1896 στὴν Μόσχα. Σπούδασε ζωγραφικὴ στὴν Κρατικὴ Σχολὴ Καλῶν Τεχνῶν τῆς γενέτειράς του, καὶ τὸ 1921, κατὰ τὴν διάρκεια τῆς ρωσικῆς ἐπαναστάσεως, ἔφυγε ἀπὸ τὴν Ρωσία καὶ κατευθύνθηκε πρὸς τὴν Εὐρώπη⁸. Ὡς γόνος τῆς κοινωνίας τῆς πατρίδας του καὶ κοινωνὸς μιᾶς ἐπώδυνης ἐπαναστάσεως ποὺ σφράγισε τὴν παγκόσμια ἱστορία, ἐνστερνίστηκε καὶ ὁ ἴδιος τὴν ἰδέα τῆς ἐπαναστάσεως μὲ παγκόσμιο ἀλλὰ καὶ τελειῶς ἀντίθετο χαρακτῆρα.

Ἐνῶ ἡ ρωσικὴ ἐπανάσταση ἀναζήτησε τὸν παράδεισο ἔξω ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο καὶ ζήτησε νὰ τὸν ἐδραιώσει μὲ τὸ μῖσος ἐναντίον τῶν ταξικῶν ἐχθρῶν του, ὁ Γέροντας Σωφρόνιος ἀναζήτησε τὸν παράδεισο μέσα στὸν ἄνθρωπο καὶ τὸν γνώρισε μὲ τὸ μῖσος ἐναντίον τοῦ ἐγωκεντρικοῦ ἑαυτοῦ του. Καὶ ἐνῶ τὸ πνεῦμα τῆς ρωσικῆς ἐπαναστάσεως στράφηκε ἐναντίον τῶν ἄλλων δικαιολογώντας καὶ τὰ φοβερότερα ἀκόμα ἐγκλήματα σὲ βάρους τους, ἡ δική του ἐπανάσταση στράφηκε ἐναντίον τοῦ ἑαυτοῦ του προσεγγίζοντας μὲ ἀγάπη ὅλους τοὺς ἄλλους. Ἡ ρωσικὴ ἐπανάσταση ἀναζήτησε τὴν παγκόσμια κοινωνία μὲ τὴν ἄρνηση τοῦ Θεοῦ, τὴν ὁμαδοποίησι τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸν ἀφανισμό του ὡς προσώπου. Ὁ Γέροντας Σωφρόνιος ἀναζήτησε τὴν παγκόσμια κοινωνία μὲ τὴν πίστη στὸν Τριαδικὸ Θεό, τὴν πλάτυνση τῆς καρδιάς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν ἀνάδειξή του σὲ παγκόσμιο πρόσωπο, ποὺ «συγχωρεῖ» μέσα του ὁλόκληρο τὸν κόσμο.

«Στὴν καρδιὰ τοῦ πιστοῦ συνυπάρχουν ἡ κτιστὴ ἀρχὴ μας καὶ ἡ ἄκτιστη δύναμη τοῦ Θεοῦ, ἡ κένωση καὶ ἡ παντοδυναμία, ἡ ἐξουδένωση καὶ ἡ δόξα, ὁ χρόνος καὶ ἡ αἰωνιότητα, ὁ πόνος καὶ ἡ χαρὰ σὲ ἀκρᾶία γιὰ τὴ φύση μας ἔνταση»⁹. Ἡ βίωση τῆς κτιστότητας, τῆς κενώσεως, τῆς χρονικότητας, τοῦ πόνου καὶ τῆς χαρᾶς μεταλλάσσονται μὲ τὴν προσφυγὴ στὴν ἄκτιστη δύναμη τοῦ Θεοῦ σὲ πανίσχυρη δύναμη, ὑπερκόσμια δόξα, μετοχὴ στὴν αἰωνιότητα καὶ ἀναφαίρετη χαρὰ. Ἔτσι ὁ Γέροντας Σωφρόνιος πραγματοποίησε τὴν ἐσωτερικὴ ἐπανάστα-

7. ΑΡΧΙΜ. ΣΩΦΡΟΝΙΟΥ, *Οἰκοδομώντας τὸν ναὸ τοῦ Θεοῦ μέσα μας καὶ στοὺς ἀδελφούς μας*, τόμ. Α', σ. 235.

8. Βλ. ΑΡΧΙΜ. ΖΑΧΑΡΙΑ (ΖΑΧΑΡΟΥ), «Εἰσαγωγή στὴ Θεολογία τοῦ Γέροντος Σωφρόνιου», *Πρακτικὰ Διορθοδόξου Ἐπιστημονικοῦ Συνεδρίου, Γέροντας Σωφρόνιος ὁ Θεολόγος τοῦ ἀκτίστου Φωτός*, Ἰ. Μ. Μ. Βατοπαιδίου, Ἅγιον Ὄρος 2008, σ. 53 κ.έ., ὅπου καὶ περισσότερα.

9. ΑΡΧΙΜ. ΣΩΦΡΟΝΙΟΥ (ΖΑΧΑΡΩΦ), *Τὸ μυστήριο τῆς χριστιανικῆς ζωῆς*, σ. 376.

σή του και την μετέδωσε στον κύκλο τῶν μαθητῶν του, ἀλλὰ και σὲ ὅσους ἀποδέχονται και προσπαθοῦν νὰ οἰκειωθοῦν τὸ πνεῦμα και τὸ παρὰδειγμὰ του.

Βέβαια ἡ ἐπανάσταση τοῦ Γέροντα Σωφρονίου δὲν εἶναι στὴν πραγματικότητα ἐπανάσταση ποὺ τὴν ἐπινόησε ὁ ἴδιος. Οὔτε ἀποτελεῖ ἐπανάσταση ποὺ ἐνεργοποιεῖται μὲ ἀνθρώπινες δυνάμεις και ἀποβλέπει σὲ ἐγκόσμους στόχους. Εἶναι ἐπανάσταση ποὺ πυροδοτεῖται ἀπὸ ὑπερκόσμια πηγὴ και ἔχει ὑπεράνθρωπους στόχους και ὑπερκόσμια προοπτικὴ. Εἶναι ἡ ἐπανάσταση τοῦ «πυρός», ποὺ ἔφερε ὁ Χριστὸς στὴν γῆ και πυροδότησε τοὺς Ἀποστόλους του και τὴν Ἐκκλησίαν¹⁰.

Ὅλοι οἱ ἐπαναστάτες στρέφονται πρὸς τὸ μέλλον. Αὐτὸ ἔκανε και ὁ Γέροντας Σωφρόνιος. Δὲν στράφηκε πρὸς τὸ παρελθόν. Δὲν περιορίστηκε στὴν «συντήρηση» κάποιας κατεστημένης θεολογίας οὔτε περιορίστηκε στὴν βίωση και τὴν μετάδοση κάποιου συμβατικοῦ Χριστιανισμοῦ. Τόλμησε νὰ ψαύσει τὴν φωτιὰ ποὺ ἔφερε ὁ Χριστὸς στὴν γῆ και νὰ πυρποληθεῖ ἀπὸ αὐτήν, γνωρίζοντας πόσο ἔμπονο εἶναι τὸ τόλμημα αὐτὸ και πόση διάκριση χρειάζεται γιὰ τὴν μετάδοσή του. Ταυτόχρονα ὁμως ἔζησε και πρόβαλε μὲ ἀπόλυτη σύνεση και ἄκαμπτο ζῆλο τὶς καθολικὲς διαστάσεις και τὸν παγκόσμιο χαρακτήρα τοῦ τολμήματος αὐτοῦ.

Ἡ ἐπανάσταση ποὺ πυροδοτήθηκε μὲ τὴν ἔλευση τοῦ Χριστοῦ και βιώθηκε ἀπὸ τὸν Γέροντα Σωφρόνιο, ὅπως βιώθηκε ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους και τοὺς Ἁγίους τῆς Ἐκκλησίας μας, ἔχει κηρυχθεῖ γιὰ ὅλον τὸν κόσμον ἀλλὰ και γιὰ τὸν κάθε ἄνθρωπο ξεχωριστὰ μέσα στὸν κόσμον. Καὶ ὅταν ἡ ἐπανάσταση αὐτὴ πραγματοποιεῖται σὲ κάποιον ἄνθρωπο, ἀφορᾷ ὀλόκληρο τὸν κόσμον. Γι' αὐτὸ τὸ κριτήριον γιὰ τὴν γνησιότητά της, εἴτε σὲ ἀτομικὸ εἴτε σὲ συλλογικὸ ἐπίπεδο, εἶναι ἡ ἀγαπητικὴ συμπερίληψη στὸ πρόσωπον τοῦ κάθε ἐπαναστάτη ὅλου τοῦ κόσμου, φίλων και ἐχθρῶν.

Ἡ ἀναγκαιότητα τῆς ἐπαναστάσεως αὐτῆς προέκυψε ἀπὸ τὴν ὑποδούλωση τοῦ ἀνθρώπου στὸν νόμον τῆς ἁμαρτίας και τὴν διάσπαση ποὺ ὑπέστη στὸν ἐσωτερικὸν του κόσμον και στὶς διαπροσωπικὲς του σχέσεις μὲ τὴν ἀποκοπή του ἀπὸ τὴν πηγὴ τῆς ζωῆς, τὸν Δημιουργὸν και Θεὸν του. Ἡ διάσπαση ὁμως αὐτὴ, ποὺ ἔχει πρωτογενῶς ὄντολογικὸν χαρακτήρα, δὲν μπορεῖ νὰ ἀποκατασταθεῖ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον ποὺ ἔχει «δεδανεισμένον» τὸ εἶναι. Χωρὶς τὴν παρέμβαση τοῦ «δανειοδότη» γιὰ τὴν ὄντολογικὴ ἀνακαίνιση τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ και τὴν συ-

10. Βλ. Λουκ. 12,49.

γκατάθεση του «ὀφειλέτου» για την αποδοχή της παρεχόμενης δωρεάς, δὲν εἶναι δυνατὴ ἢ ἀποκατάσταση.

“Ὅπως σημειώνει ὁ ἅγιος Μάξιμος ὁ Ὁμολογητής, ὁ μακρουσμένος ἀπὸ τὸν Θεὸ ἄνθρωπος μὲ τὴν ἀστάθμητη κίνηση τῆς γνώμης του προχωρεῖ σὲ διαρκῶς ἀυξανόμενη διάσπαση, πὸν ἀποσυνθέτει τὴν προσωπικὴ καὶ τὴν κοινωνικὴ του ζωὴ. Γι’ αὐτὸ ὁ φιλόανθρωπος Θεὸς ἐγένε ἀνθρωπος, «ἵνα τὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων πρὸς ἑαυτὸν συναγάγῃ, καὶ στήσῃ τοῦ φέρεσθαι κακῶς πρὸς ἑαυτήν, μᾶλλον δὲ καθ’ ἑαυτῆς στασιάζουσάν τε καὶ μεμερισμένην· καὶ μηδεμίαν ἔχουσαν στάσιν διὰ τὴν περὶ ἕκαστον τῆς γνώμης ἀστάθμητον κίνησιν»¹¹.

Μὲ τὴν πώση τοῦ Ἀδάμ, παρατηρεῖ ὁ Γέροντας Σωφρόνιος, «ἡ φύση τοῦ ἀνθρώπου διασπάστηκε· ὑπέστη βαθεῖα ἀλλοτριώση, πὸν ὑπάρχει ὡς θεμέλιο ὄλων τῶν ἄλλων, τῶν ἐπιμέρους ἀλλοτριώσεων καὶ διαφθορῶν. Ὁ πρῶτος ἀνθρωπος καὶ Πατέρας τῆς ἀνθρωπότητος ἔφερε μέσα του “σπέρμα” γιὰ ὅλες τὶς γενεές πὸν ἀκολούθησαν· ἐξαιτίας αὐτοῦ, ὅλοι ἐμεῖς χωρὶς ἐξαιρέση γεννιόμαστε στίς συνθήκες τῆς πώσεως καὶ φέρουμε μέσα μας τὴ φθορὰ αὐτὴ ὡς βαρεῖα κληρονομία. Ὁ συνάναρχος μὲ τὸν Πατέρα Μονογενῆς Υἱός, πὸν σαρκώθηκε “δι’ ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν”, ἐφανίστηκε ὡς “δεύτερος Ἀδάμ”, ὡς γενάρχης τοῦ ἀνθρώπου-ἀνθρωπότης πὸν ἀποκαταστάθηκε»¹².

Κάθε ἀνθρωπος πὸν μπολιάζεται στὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, τὴν Ἐκκλησία, καλεῖται νὰ ἀπαρνηθεῖ τὸν ἑαυτό του καὶ βαδίσει στὰ ἴχνη τοῦ Χριστοῦ· νὰ οἰκειωθεῖ τὴν ἀγάπη του καὶ νὰ περιλάβει μὲ αὐτὴν ὅλη τὴν ἀνθρωπότητα. “Ἐτσι ὁ συνειδητὸς Χριστιανὸς νιώθει ὅλους τοὺς ἀνθρώπους «ὡς ἀναπόσπαστο μέρος τῆς ὑποστατικῆς του ὑπάρξεως»¹³. ὠριμάζει ὡς ὑπόσταση, γίνεται παγκόσμιος. «Βλέπει πὸς ἡ ὑπαρξὴ ὅλης τῆς ἀνθρωπότητος δὲν εἶναι γι’ αὐτὸν κάτι ξένο, ἀλλότριον, ἀλλὰ εἶναι δεμένη ἀχώριστα μὲ τὴν προσωπικὴ του ὑπαρξὴ»¹⁴.

Ἡ οἰκείωση τῆς ἀποκαταστάσεως αὐτῆς πραγματοποιεῖται μὲ τὴν ριζικὴ ἀνατροπὴ πὸν δημιουργοῦν ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ μετάνοια τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ Γέροντας Σωφρόνιος συνέδεε τὴν μετάνοια μὲ τὴν ἀπελπισία. Ἐπισήμαινε

11. ΜΑΞΙΜΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ, *Κεφάλαια διάφορα* 1,47, PG 90,1196C.

12. ΑΡΧΙΜ. ΣΩΦΡΟΝΙΟΥ, *Τὸ μυστήριον τῆς χριστιανικῆς ζωῆς*, σ. 267.

13. ΑΡΧΙΜ. ΣΩΦΡΟΝΙΟΥ, *Ὁ ἅγιος Σιλουανὸς ὁ Ἀθωνίτης*, Ἔσσεξ Ἀγγλίας ¹⁰2003, σ. 56.

14. Βλ. ὁ.π. Πρβλ. καὶ ΗΣΥΧΙΟΥ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ, *Πρὸς Θεόδουλον 7*, Φιλοκαλία τῶν Ἱερῶν Νηπικῶν, τόμ. 1, Ἀθήναι 1982, σ. 142.

ὅμως ὅτι ὑπάρχουν δύο εἶδη ἀπελπισίας· ἡ δαιμονική, πού ὀδηγεῖ στήν ἀνυπαρξία, καί ἡ καλή ἀπελπισία, πού ὀδηγεῖ στήν αὐτοκαταδίκη καί τήν μετάνοια. Χωρίς τήν καλή ἀπελπισία δέν ὑπάρχει μετάνοια. Καί χωρίς τήν μετάνοια δέν ὑπάρχει σωτηρία. Ἡ καλή ἀπελπισία δημιουργεῖται ἀπό τήν συναίσθηση τῆς ἁμαρτωλότητας τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ἐλέγχει τόν ἑαυτό του μέ τὸ φῶς τῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ καί παραδίδεται στήν ἀγαθὴ πρόνοια τοῦ Θεοῦ, πού ἔχει ἀριθμημένες καί τίς τρίχες τῆς κεφαλῆς του¹⁵.

Ἡ καλή ἀπελπισία καθιστᾷ τὸν ἄνθρωπο δεκτικὸ τῆς θεωρίας τῶν ὑπερφυσικῶν δωρεῶν. Ὅταν αὐτὸς ἀποσπάσει τὴν ἐπιθυμία του ἀπὸ τὸν κόσμο καί στραφεῖ μέ καθολικὴ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεό, τυφλώνεται γιὰ ὅλα, ὅσα παρεμβάλλονται ἀνάμεσα σὲ αὐτὸν καί τὸν Θεό. Αὐτὸν ὅμως πού γίνεται τυφλὸς «πρὸς πάντα τὰ μετὰ Θεόν», ὅπως γράφει ὁ ὅσιος Μᾶρκος ὁ Ἐρημίτης, τὸν σοφίζει ὁ Κύριος «δεικνὺς τὰ θειότερα»¹⁶. Καί κατὰ τὸν Γέροντα Σωφρόνιο, ἐκεῖνο πού φέρει στὸν νοῦ του ὁ ἄνθρωπος, «δείχνει τὸ μέτρο τῆς δεκτικότητάς του ὡς πρὸς τὴν ἀποκάλυψη πού ἐκπορεύεται ἀπὸ τὸν Θεό»¹⁷. Τὸ μέτρο αὐτὸ ρυθμίζεται μέ τὴν μετάνοια. Ὅταν αὐτὴ τὸν στρέψει μόνον πρὸς τὸν Θεό, τότε βλέπει «τὰ θειότερα».

Ὅπως παρατηροῦσε ὁ Γέροντας Σωφρόνιος, ἡ ἰδέα τῆς μετάνοιας δέν ὑπάρχει σὲ καμία θρησκεία· συνδέεται μέ τὸν Χριστό. «Ἡ μετάνοια προσεγγίζει τὸν ἄνθρωπο στήν ὁμοίωση μέ τὸν Χριστό»¹⁸. Αὐτὸς προσφέρει τὴν θέωση, γιατί εἶναι ὁ ἴδιος Θεός. Ἡ «χάρις τῆς μνήμης τοῦ θανάτου» μπορεῖ κατὰ τὸν Γέροντα νὰ ὀνομαστεῖ καί «χάρις τῆς ἀπελπισίας»¹⁹. Τὸ σημάδι τῆς καλῆς αὐτῆς ἀπελπισίας εἶναι ὅτι ὀδηγεῖ στήν προσευχή. Χωρίς αὐτὴν ἡ ἀπελπισία εἶναι φοβερή. Ἐγὼ, ἔλεγε ὁ ἴδιος, ὅσο ζοῦσα στήν κατάσταση τῆς ἀπελπισίας, διατηροῦσα τὴν προσευχή· ὅταν αὐτὴ μέ ἐγκατέλειπε, ἔχανα τὴν προσευχή.

Ὁ ἀλλοτριωμένος ἄνθρωπος καλεῖται νὰ ἀπελπιστεῖ ἀπὸ τὸν ἑαυτό του, νὰ τὸν ἀπαρνηθεῖ καί νὰ καταπολεμήσει τὴν ἐμπαθῆ φιλαυτία του, πού τὸν καθιστᾷ δοῦλο τοῦ ἑαυτοῦ του καί τὸν ἀποχωρίζει ἀπὸ τὸν Θεὸ καί τοὺς ἄλλους. Ὅφείλει νὰ ἐξετάσει τὸν ἑαυτό του κάτω ἀπὸ τὸ φῶς τῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ,

15. Βλ. *Ματθ.* 10,30.

16. ΜΑΡΚΟΥ ΕΡΗΜΙΤΟΥ, *Κεφάλαια νηπτικά* 13, PG 65,1060A.

17. ΑΡΧΙΜ. ΣΩΦΡΟΝΙΟΥ, *Οἰκοδομώντας τὸν ναὸ τοῦ Θεοῦ μέσα μας καί στοὺς ἀδελφούς μας*, τόμ. Α', σ. 286.

18. Βλ. ΑΡΧΙΜ. ΣΩΦΡΟΝΙΟΥ, *Ὁψόμεθα τὸν Θεὸν καθὼς ἐστι*, σ. 123.

19. Βλ. ΑΡΧΙΜ. ΣΩΦΡΟΝΙΟΥ, *Ὁψόμεθα τὸν Θεὸν καθὼς ἐστι*, σ. 15.

νά μιμηθεῖ τὸν Χριστὸ καὶ νά συμπεριλάβει στὴν ἀγάπη του ὁλόκληρο τὸν κόσμο. Μόνο ἔτσι ἀξιοποιεῖ τὴν ὑποστατικὴ ἀρχὴ ποὺ ὑπάρχει σπερματικά μέσα του μὲ τὴν «κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν» Θεοῦ κατασκευὴ του.

Ἡ ἔφεση τῆς παγκοσμιοῦσας ὑπάρχει στὶς ψυχὲς ὄλων τῶν ἀνθρώπων. Ἡ προσέγγισή της ὅμως δὲν εἶναι δυνατὴ χωρὶς αὐταπάρνηση. Ἡ συμπόρευση μὲ τὸν Χριστὸ προϋποθέτει τὴν αὐταπάρνηση τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν ἀποδέσμευσή του ἀπὸ κάθε κοσμικὴ ἐξάρτηση. Καὶ ἡ ἔσχατη καὶ ἰσχυρότερη ἐξάρτηση τοῦ ἀνθρώπου δημιουργεῖται ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό του. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ τῆς ἀγάπης καλεῖ τὸν ἄνθρωπο σὲ «ἀπαθὲς μίσος» ὄχι μόνον πρὸς τοὺς οἰκείους του, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό του, στὸ αὐτομίσος²⁰. Μὲ τὸ μίσος αὐτὸ ἐλευθερώνεται ὁ νοῦς ἀπὸ τοὺς ἐμπαθεῖς λογισμοὺς καὶ προσεγγίζεται ἡ καθαρὰ προσευχή, ἡ προσευχὴ ὑπὲρ ὄλου τοῦ κόσμου. Ὁ ἄνθρωπος συμπάσχει μὲ τοὺς ἄλλους καὶ προσεύχεται γι' αὐτούς, ὅπως καὶ γιὰ τὸν ἑαυτό του.

Ἡ πιστὴ τήρηση τοῦ θείου θελήματος διανοίγει τὸν ἄνθρωπο στὴν παγκοσμιοῦσά του, γιὰ τὸν Θεὸς «πάντας ἀνθρώπους θέλει σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν»²¹. Ὁ Γέροντας Σωφρόνιος ἀδυνατοῦσε νὰ κατανοήσει ἐθνικὸ Χριστιανισμό. Ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ νέος Ἀδάμ· ἡ καινούργια ἀνθρωπότητα. Αὐτὸς ἀποτελεῖ τὸ μέτρο ὄλων τῶν πραγμάτων.

Μερικοί, παρατηρεῖ, «μελετοῦν ὅλες τὶς θρησκείες καὶ στὴ θεωρητικὴ αὐτὴ γνώση τῆς ἱστορίας ὄλων τῶν θρησκειῶν καὶ τοῦ περιεχομένου τῶν διδασκαλιῶν βλέπουν τὴν παγκοσμιοῦσά τους. Ὁ Κύριος ὅμως λέει: Ἐἴς ὑμῶν ἐστὶν ὁ Πατὴρ καὶ εἴς ὁ διδάσκαλος, ὁ Χριστός»²². Κατὰ τὸν Γέροντα Σωφρόνιο «ἡ παγκοσμιοῦσά του Χριστοῦ ἔγκειται στὸ ὅτι σαρκώνει στὸ πρόσωπό του τὸ πλήρωμα τῆς Θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος. Ὅσοι ὑποστηρίζουν ὅτι ὅλες οἱ θρησκείες εἶναι ἴσες φανερώνουν ὅτι δὲν γνώρισαν τὸν Χριστό»²³. Ἡ παγκοσμιοῦσά του Χριστιανισμοῦ ἀποτελεῖ ὄντολογικὸ στοιχεῖο τῆς ταυτότητάς του.

---

20. Βλ. Λουκ. 14,26.

21. Α΄ Τιμ. 2,4.

22. ΑΡΧΙΜ. ΣΩΦΡΟΝΙΟΥ, *Οἰκοδομώντας τὸν ναὸ τοῦ Θεοῦ μέσα μας καὶ στοὺς ἀδελφοὺς μας*, τόμ. Β΄, σ. 311.

23. Ἀπὸ τὰ ἀρχεῖα τῆς Ἱ. Μ. Τιμίου Προδρόμου, Ἔσσεξ Ἀγγλίας.

